

FOTOGRAFIE: ECODYNAMIC

Groenbeheer en Biodiversiteit

Groen in de stad is onmisbaar, dat weten de lezers van Stadswerk magazine inmiddels wel. Maar omdat deze boodschap in tijden van klimaatverandering en terugloop in biodiversiteit belangrijker is dan ooit, besloot Stichting Steenbreek extra werk te maken van het vervangen van steen door groen in de openbare ruimte. Krinkels en BAM houden in haar projecten in Noord-Holland ook de biodiversiteit goed in de gaten, zo kunt u in deze special lezen. En ook de mensen van Natural Plastics gebruiken hun duurzame, ondergrondse boomverankerings-systeem met het oog op het beschermen van de biodiversiteit.

Het Park in Rotterdam, in de schaduw van de Euromast, is een mooie groene stedelijke omgeving. Echter, sommige paden in het park zijn nog van asfalt, maar niet voor lang meer. ecoDynamic gaat namelijk binnenkort aan de slag om deze 'zwarte doorn in het oog' te vervangen door natuurlijke verhardingen. En wie levert al die groene vingers voor het vele werk dat te verzetten is in Nederland? Groen Uitzendburo bijvoorbeeld, dat haar 25-jarig jubileum viert. In het afsluitende artikel pleit Luuk de Vetten van Geofoxx tenslotte voor een uniforme aanpak van de Aziatische duizendknopen-problematiek.

Nood breekt wet: Stichting Steenbreek

"FOTOGRAFIE DOOR S.JON. NL"

De biodiversiteit staat wereldwijd onder druk, dat kan niemand ontgaan zijn. Extreme weersomstandigheden en plant- en diersoorten die verdwijnen zijn helaas verschijnselen van onze moderne tijd. Project Steenbreek probeert het tij te keren door 'onnodige verhardingen' in de openbare ruimte te vervangen door groen.

Elke vierkante meter helpt

De missie van Stichting Steenbreek is om in de openbare ruimte een gezonde en klimaatbestendige leefomgeving te creëren. Dit doet Stichting Steenbreek door onder andere samenwerkingen aan te gaan met verschillende gemeenten en groenbedrijven. Elke vierkante meter steen die plaatsmaakt voor een stukje groen draagt al bij aan meer biodiversiteit. En dat niet alleen; als lezer van Stadswerk magazine weet u inmiddels dat groen in de openbare ruimte bijdraagt aan een plezieriger leefklimaat voor bewoners.

Informatieve website

Behalve de missie van de Stichting is ook haar website helemaal van deze tijd. Bezoekers worden uitgenodigd om mee te doen aan de vergroening van hun (stedelijke) omgeving. Stichting Steenbreek houdt het simpel voor de mensen en de drempel om mee te

doen zo laag mogelijk. Zo luidt een van de eerste tips op de site: 'Belangrijk is om te kijken wat het beste bij jou past. Hoeveel tijd heb je, heb je groene vingers en waar wil je de tuin voor gebruiken?' Ook worden bezoekers doorverwezen naar (groen)professionals in de buurt. Zij hebben namelijk de expertise in huis om te laten zien wat er in een regio allemaal al gebeurt op het gebied van biodiversiteit en kunnen laten zien hoe je een tuin op onderhoudsvriendelijke wijze groener kunt maken.

#Operatiesteenbreek

Stichting Steenbreek, een fusie uit 2019 van Stichting Operatie Steenbreek met Stichting Entente Florale Nederland, heeft uiteraard ook haar eigen hashtag op Twitter. Want waar mobiliseer je tegenwoordig effectiever (groene) handjes dan via sociale media? Een klein zoekrondje naar #operatiesteenbreek levert dan ook een groot aantal enthousiasmerende groenprojecten op. Zo deelt bijvoorbeeld de gemeente Nijmegen 'haar eigen' Steenbreek nieuws via Twitter: 39 procent van de Nijmegenaren heeft in 2019 de tuin vergroend. En 60 procent is bereid nog meer groen in de tuin te planten. En dat is precies waarvoor de stichting in het leven is geroepen, dus inderdaad: zegt het voort! ●

Sinusmaaien en Sinusbermbeheer

Krinkels heeft samen met haar partner BAM twee grote provinciale contracten binnen de provincie Noord-Holland in haar orderportefeuille. Het betreft GBC Midden-Noord en GBC Zuid-Kennemerland IJmond. Binnen deze contractuele onderhoudsgebieden zijn zij verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de provinciale bermen.

Biodiversiteit

De twee partijen hebben, binnen deze twee 10-jarige contracten, biodiversiteit hoog in het vaandel staan. Belangrijk dus om bijen, vlinders en alle andere insecten in het gebied te behouden en de aantallen te verhogen. Dit gebeurt door het maaibeheer van deze bermen op een nieuwe en innovatieve manier uit te voeren. Veiligheid is prioriteit nummer 1 als het aankomt op onderhoud van provinciale bermen. Het beheer is dan ook aangepast op de veiligheid van de weggebruiker tijdens en na het maaien.

Ecologisch beheer

In de bermen die het toelaten (afhankelijk van breedte, weggebruik en veiligheid) wordt Sinusbermbeheer toegepast (afgeleide van Sinusmaaien ontwikkeld door Jurgen Couckuyt). Er wordt een kronkelend pad gemaaid, de sinus. In de volgende maaibeurt wordt, na de bloei, één zijde van het pad gemaaid. Hierdoor

blijft ongeveer 30 procent van de totale beplanting staan. De beplanting die overblijft vormt voor de aanwezige insecten, en alle andere aanwezige fauna, een vluchtmogelijkheid tijdens het maaien. Dit houdt in dat veel fauna de maaibeurt overleeft, aanzienlijk meer dan bij traditioneel maaien.

De overlevende fauna gebruikt de overblijvende beplanting als overwinterparadijs. Het vindt hier een schuilplaats en voeding. Door de ontstane gelaagdheid creëert men microklimaten. De warme en koude zones bieden een verblijfplaats met perfecte omstandigheden aan de verschillende soorten fauna. De populaties krijgen zo de kans te overleven en zelfs te groeien. Een florerende omgeving trekt daarnaast ook nieuwe soorten aan. Op deze manier wordt de biodiversiteit en soortenrijkdom in het gebied verhoogd en vermindert het aantal faunaslachtoffers aanzienlijk.

Toepasbaar in allerlei gebieden

Niet alleen voor provincies biedt deze manier van maaien tal van mogelijkheden. Ook voor gemeenten, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat en boeren is Sinusmaaien hét middel om biodiversiteit te verhogen. Sinusmaaien of sinusbermbeheer kan namelijk ook worden toegepast op weilanden, grote grasvelden, langs de waterkant en als (bos-)randenbeheer. Biodiversiteit verhogend maaien is de toekomst. ●

Meer info: www.krinkels.nl

Biobased bomen planten

Het is vreemd dat je bomen kapt, er palen van maakt, om vervolgens een nieuwe boom mee vast te zetten. Het is gezien de klimaatverandering juist van belang om zoveel mogelijk bomen te planten en behouden.

Biologisch afbreekbaar systeem

Het kappen van bomen gaat tevens ten koste van de biodiversiteit. In en rond een boom leven allerlei insecten en vogels. Daarnaast is het funest voor het ondergrondse bodemleven. De boom wisselt immers 20 procent van zijn suikers uit met het bodemleven. Het biologisch afbreekbare Keeper-systeem van 'Natural Plastics International', gemaakt van reststromen uit de agri- en de tuinbouw, is een zeer duurzame manier van ondergrondse boomverankering. Het gehele systeem bevindt zich onder de grond, onzichtbaar en 'hufferproof'. Daarnaast schuurt het systeem niet tegen de kwetsbare boomschors en de stam zoals bij reguliere producten als boompalen wel het geval is. Sterker nog, bomen die boven de grond op een natuurlijke manier vrij kunnen bewegen, maken sneller haarwortels aan en groeien tot 30 procent sneller. Uit de berekening van de Biodiversity Footprint, volgens de wereldwijd erkende methode Globio, blijkt dat het biologisch afbreekbare kluitverankeringsysteem 56 keer minder

invloed op de biodiversiteit heeft dan boompalen.

Meer dan 80.000 keer toegepast

Het eenvoudig te monteren Keeper systeem wordt in Nederland erkend en inmiddels bij meer dan twintig gemeenten voorgeschreven. Er zijn in binnen- en buitenland diverse projecten gerealiseerd voor gemeenten en groenbedrijven; totaal is het Keeper-systeem al meer dan 80.000 maal toegepast. Bij de voorbereiding van het planten gelden drie voorwaarden: een stevige en goed doorwortelde boomkluit, een goed verdichte ondergrond (1.5 Mpa onder de boomkluit) en verankering in de vaste ondergrond.

Bijdrage aan diverse doelstellingen

In combinatie met de andere zelf ontwikkelde biobased producten zoals de drainage, watergeefranden, faunarasters en maaibescherms kan de gebruiker een mooie bijdrage leveren aan zijn circulaire en klimaatbestendige doelstellingen zoals biodiversiteit. Naast een technische instructie is van belang om de natuurlijke weerstand van de mens tegen verandering weg te nemen. Dit doet Natural Plastics via de Magneet (Green Deal C-199) methode. Door middel van deze methode stimuleert het binnen organisaties het gebruik van nieuwe denk- en werkwijzen. ●

Meer info: www.naturalplastics.nl

In de schaduw van de Euromast

Hét Park is onder Rotterdammers beter bekend als het park bij de Euromast. Het is rond 1850 ontworpen door de bekende landschapsarchitecten vader en zoon Zocher, die ook het Amsterdamse Vondelpark hebben ontworpen. In 2010 is Hét Park aangewezen als Rijksmonument.

Asfalt doorn in het oog

Hét Park ligt aan de rand van het centrum, in de schaduw van de Euromast. In Het Park treffen we de grootste verzameling oude bomen in Rotterdam aan. Het park is ontstaan door het samenvoegen van twee oude buitenplaatsen. Het toont het typische karakter van de landschapstijl met oude bomen en slingerende wandelpaden. Op de scheiding van de twee parken ligt de in 1960 voor de Floriade aangelegde Rhododendron-allee. Voor de uitstraling van Het Park was de asfaltverharding op de paden echter een doorn in het oog. Na een geslaagd proefproject met Stabilizer IJssel mix worden binnenkort alle secundaire paden op het park gefaseerd voorzien van Stabilizer om zo de gewenste natuurlijke uitstraling geheel tot zijn recht te laten komen. Leverancier van het project is ecoDynamic, specialist

in natuurlijke verhardingen, dat het project laat uitvoeren door de firma Agterberg. De Stabilizer producten die hiervoor gebruikt worden, bestaan voor 100 procent uit natuurlijke materialen, gemaakt van harde steenmengsels uit de IJssel en de Maas en een plantaardig bindmiddel. Door het ontbreken van leem en kalk wordt de Stabilizer verharding niet zacht en geeft het niet af.

Duurzaamheid gewaarborgd

Om de duurzaamheid van de Stabilizer verharding te waarborgen, neemt ecoDynamic, tot 15 jaar na aanschaf, de Stabilizer retour en kan het als verharding volledig worden hergebruikt. De Stabilizer IJssel mix is een CO₂ neutraal+ product omdat het niet alleen de bij productie en aanleg veroorzaakte CO₂ compenseert, maar ook voldoende capaciteit heeft om elders veroorzaakte CO₂ te binden. Stabilizer-producten zijn luchtdoorlatend en waternoemend. Dit heeft als groot voordeel dat er geen nieuwe worteldruk ontstaat. Stabilizer is voor een groot deel zelfherstellend, waardoor aanzienlijk minder onderhoud nodig is. Is er toch iets aan de hand, dan is het pad eenvoudig te repareren. ●

Meer info: www.eco-dynamic.eu

Groen Uitzendburo: Al 25 jaar Groene vingers die zwart mogen worden

Naast een scheidingswand van pellets, achter de typemachine met een kop oploskoffie in de hand, zo werden door Groen Uitzendbureau in 1995 de eerste uitzendcontracten opgemaakt.

Hoe het begon

In de schuur, aan de andere kant van de pellets, was hoveniersbedrijf Van Triest reeds 12 jaar succesvol actief. Steeds vaker moesten collega hoveniersbedrijven worden benaderd met de vraag of zij geen medewerkers over hadden om te kunnen voorzien in de toenemende vraag. Dit bracht Arjen van Triest, directeur en oprichter van hoveniersbedrijf Van Triest, op het idee om een 'groen' uitzendbureau te starten.

Groei

Inmiddels zijn er meer dan 3500 mensen bemiddeld en is de schuur een kantoor geworden. Door mee te werken aan de tuinen van Appeltern groeide de bekendheid van het bureau snel. Arjen: 'We werken inmiddels, naast met hoveniers, ook samen met andere groenvoorzieners, kwekerijen, tuincentra, loonwerkers en steeds meer met gemeenten en hun werkbedrijven. Een voorbeeld van zo'n samenwerking is het Rijk van Nijmegen.'

Groenonderhoud in de toekomst

'Toen we begonnen was 70 procent van onze krachten voor werk in het groen opgeleid. Nu is dat andersom. Het boerenarsenaal is afgenomen, meer

machines nemen het werk over, we krijgen steeds meer te maken met zij-instromers. Wij springen daar op in door mensen samen met opleidingscentrum Groene Veluwe op te leiden, door ze bijvoorbeeld machines te leren bedienen en goed te begeleiden', Legt Arjen uit. 'Groenonderhoud in onze samenleving zal altijd belangrijk blijven. We moeten ons wel aanpassen aan veranderende wet- en regelgeving en op de hoogte blijven van de nieuwste technologische ontwikkelingen. Maar mensen zullen nodig blijven. Wij zeggen altijd met een knipoog: mensen met groene vingers die zwart mogen worden.'

Samenwerking gemeenten

Angelique Beekhuis van Werkbedrijf Rijk van Nijmegen: 'Ik raakte in gesprek met Groen Uitzendburo op een vakbeurs. Inmiddels hebben we samen rond de 50 mensen die bij ons werkbedrijf stonden ingeschreven, aan structureel werk geholpen. Zij hadden nog nooit in het groen gewerkt. Door de grote betrokkenheid van Groen Uitzendburo, die de mensen enthousiasmeert, motiveert en opleidt, is dit gelukt. Dit geeft onze kandidaten het gevoel dat ze erbij horen, dat ze worden gemist als ze er niet zijn. Ze krijgen weer perspectief. Het aantal mensen dat uitvalt is dan ook minimaal. Ik hoop nog vele jaren samen te werken met Groen Uitzendburo. Groen, van harte gefeliciteerd met jullie 25-jarig bestaan!' **Meer info: www.groen-uitzendburo.nl** ●

Omgaan met Aziatische duizendknopen bij werkzaamheden

FOTO: AEQUATOR

FOTO: GEOFOXX

◀ Japanse Duizendknoop bij watergang en

▲ Overlast en schade aan fundering door Japanse Duizendknoop

Aziatische duizendknopen (Fallopia spp., waaronder Japanse duizendknoop) behoren tot de invasieve exoten en verspreiden zich met name vegetatief en via menselijk handelen gemakkelijk in stedelijk groen, bermen, tuinen, oevers, dijken en natuurgebieden.

Landelijk protocol

Het vroege uitlopen, de snelle groei en de vorming van een nagenoeg gesloten bladerdek leiden tot negatieve effecten op biodiversiteit en natuurdoelstellingen, verkeer- en waterveiligheid, waarde van (bouw) grond, schade aan constructies en extra kosten bij groenbeheer en grondwerk.

Diverse gemeenten en andere partijen hebben eigen werkwijzen en richtlijnen opgesteld om Aziatische duizendknopen te bestrijden en verspreiding te voorkomen. Dit leidt tot uiteenlopende werkwijzen en een versnippering van beleid, terwijl juist een uniforme aanpak nodig is om de verspreiding van de Aziatische duizendknopen in te perken. Daarom hebben Geofoxx milieup expertise, Stichting Probos en Aequator Groen & Ruimte, met financiering van diverse provincies, gemeenten en Rijkswaterstaat, Wetterskip Fryslan en de VBNE een landelijk protocol ontwikkeld dat openbaar beschikbaar is.

Feedback van betrokkenen

Tijdens de ontwikkeling heeft een groot aantal partijen, waaronder overheden, terreinbeheerders, aan-

nemers en groundbanken, meegelezen en de auteurs van feedback en input voorzien. Dit zorgt ervoor dat het protocol een draagvlak heeft en praktisch toepasbaar is. Dat draagvlak is nodig omdat voorkomen van verspreiding alleen werkt als alle partijen meedoen. Het protocol is online vrij toegankelijk via www.bestrijdingduizendknoop.nl. Er zijn infobladen ontwikkeld over onder andere het herkennen van de soort, voorkomen van verspreiding bij maaibeheer en grondwerk en het omgaan met duizendknopen op verschillende terreintypen, zoals openbaar groen, wegbermen en nieuwbouw. Hiernaast worden er nog bestekbepalingen opgesteld voor de onderdelen maaien en grondwerk die toepasbaar zijn in aanbestedingen en contracten.

Gezamenlijk optreden

Zorgvuldig omgaan met Aziatische Duizendknopen is alleen zinvol als alle partijen meewerken. Diverse provincies, gemeenten, waterschappen, koepelorganisaties en andere partijen hebben reeds aangegeven om het landelijk protocol te gaan hanteren en een formele plek te geven in hun beleid. Het protocol kan gebruikt worden om werkbare afspraken te maken tussen opdrachtgever en opdrachtnemer én ook om burgers en belanghebbenden te informeren over de problematiek.

Doet uw gemeente ook mee? ●

Meer info: www.bestrijdingduizendknoop.nl